

Rozdział 10.
Obraz wzajemnych sympatii
polsko-niemieckich oraz znaczenie
języka niemieckiego dla młodych
Polaków w ankietach GANESY

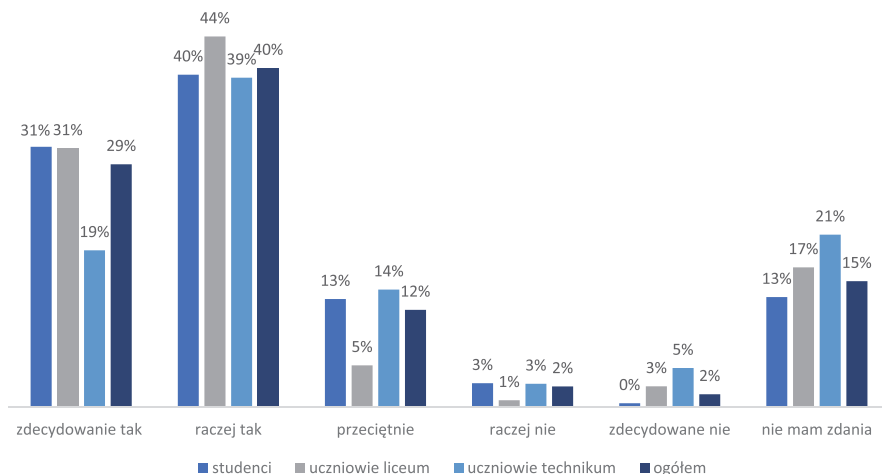
Jednym z celów ankiet przeprowadzanych w ramach inicjatywy GANESA było zbadanie recepcji Niemiec, Niemców i sąsiedztwa polsko-niemieckiego wśród polskich respondentów należących do najmłodszego pokolenia. Anonimowych odpowiedzi w elektronicznym formularzu stworzonym wyłącznie dla celów niniejszego badania udzielali uczniowie wrocławskich szkół średnich (120 odpowiedzi z liceum ogólnokształcącego i 107 odpowiedzi z technikum, razem 227 ankiet) oraz studenci Uniwersytetu Wrocławskiego i innych uczelni wyższych (419 ankiet). Postawione pytania miały na celu zbadanie zarówno subiektywnego obrazu stosunków polsko-niemieckich, jak i osobistych doświadczeń, wiedzy na temat Niemców, Niemiec i bilateralnych relacji z naszym zachodnim sąsiadem oraz postrzegania języka niemieckiego. Część z pytań miała formę otwartą – w innych respondenci mieli uszeregować podane odpowiedzi lub wybrać z kilku jedną odpowiedź najlepiej odpowiadającą ich sympatiom, stanowi wiedzy bądź przekonaniom. Badanie przeprowadzono w roku 2021. W tym opracowaniu analizie podane zostały wybrane aspekty relacji polsko-niemieckich – związane z fenomenem wzajemnej sympatii/antypatii oraz z postrzeganiem języka niemieckiego w Polsce.

Jak zostało zaznaczone wcześniej – istotnym aspektem inicjatywy GANESA było wyprofilowanie oceny stosunków polsko-niemieckich pod kątem ludzi młodych¹: wchodzących w dorosłość bądź będących na jej stosunkowo wczesnym etapie. Z tego względu jedno z pytań ankiety dotyczyło ich osobistych doświadczeń z niemieckimi rówieśnikami, a mianowicie: „Czy Twoje dotychczasowe kontakty (nawet przypadkowe) z Niemcami w Twoim wieku oceniasz pozytywnie?”.

Spśród 646 respondentów 69% określiło je bardzo pozytywnie lub pozytywnie, 12% neutralnie, 4% źle lub bardzo źle, a 15% nie miało zdania. Zwraca uwagę szczególnie ostatnia wartość, która pokazuje, że kontakty między młodymi ludźmi z Polski i Niemiec są żywe. Tylko 15% respondentów zdecydowało się na odpowiedź „nie mam zdania”, są to zatem prawdopodobnie osoby, które nie miały kontaktów z przedstawicielami grupy rówieśniczej, bądź miały kontakt na tyle powierzchowny, że nie są w stanie określić jego charakteru. W tej grupie – co zrozumiałe ze względu na prawdopodobnie mniejszy bagaż doświadczeń życiowych – nieco więcej odpowiedzi padło wśród uczniów szkół średnich (zwłaszcza technikum – 21%, w liceum wynik był nieco niższy – 17%). Dość

¹ Oprócz analizowanego w niniejszym tomie ankietowego badania poglądów i opinii młodych ludzi w ramach GANESY zespół opracował scenariusze lekcji dla różnych grup wiekowych (dzieci, uczniowie szkół średnich i studenci) zebrane w osobnej publikacji oraz zorganizował serię warsztatów, wykładów i spotkań, w których uczestniczyła młodzież szkół średnich i akademicka.

Wykres 10.1. Czy Twoje dotychczasowe kontakty (nawet przypadkowe) z Niemcami w Twoim wieku oceniasz pozytywnie?

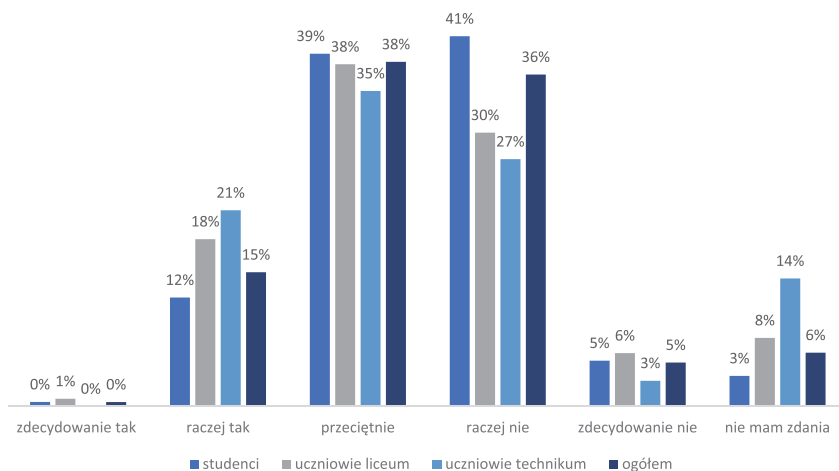
Źródło: opracowane własne na podstawie badań GANESA

podobną tendencję zauważyć można w przypadku negatywnego oceniania dotychczasowych relacji – tak opisuje dotychczasowe kontakty z rówieśnikami z Niemiec 8% respondentów z technikum, 4% respondentów i tylko 3% studentów. Wynik ten przekłada się, oczywiście, na proporcję odpowiedzi określających dotychczasowe kontakty pozytywnie – w grupie studentów i licealistów jest to ponad 70% odpowiedzi, natomiast w grupie uczniów technikum – 58%.

Interesujący związek z powyższym pytaniem wykazuje inne zagadnienie analizowane w ramach inicjatywy GANESA – ocena wzajemnej sympatii Polaków i Niemców. Badane ono było w dwóch pytaniach o zbliżonej treści – „Czy Polacy lubią Niemców?” oraz „Czy Niemcy lubią Polaków?”.

Na pierwsze pytanie „Czy Polacy lubią Niemców?” odpowiedzi twierdzących udzieliło 15% respondentów. Szczegółowa analiza wykazuje wyraźnie wyższy odsetek takich odpowiedzi w grupie młodzieży ze szkół średnich – 20% (technikum – 21% , liceum 19%) wobec 12% w grupie studentów. Co ciekawe – pozytywnie na temat nastawienia Polaków do Niemców nie wypowiedział się żaden ze studentów germanistyki. Jako stosunkowo neutralne („przeciętne”) ocenia podejście Polaków do Niemców 38% młodych respondentów, a odpowiedzi taka rozkłada się dość regularnie w każdej z podgrup. Najwięcej odpowiedzi określa stosunek naszych rodaków do zachodnich sąsiadów jako negatywny. 41% respondentów uważa, że Polacy nie lubią Niemców, a krytyczne podejście do tej kwestii wzrasta z wiekiem: uważa tak 33% uczniów szkół średnich (30% uczniów technikum i 36% uczniów liceum) oraz 46% studentów (w grupie studentów germanistyki opinię taką podziela 57% respondentów). Nie ma zdania

Wykres 10.2. Czy Polacy lubią Niemców?

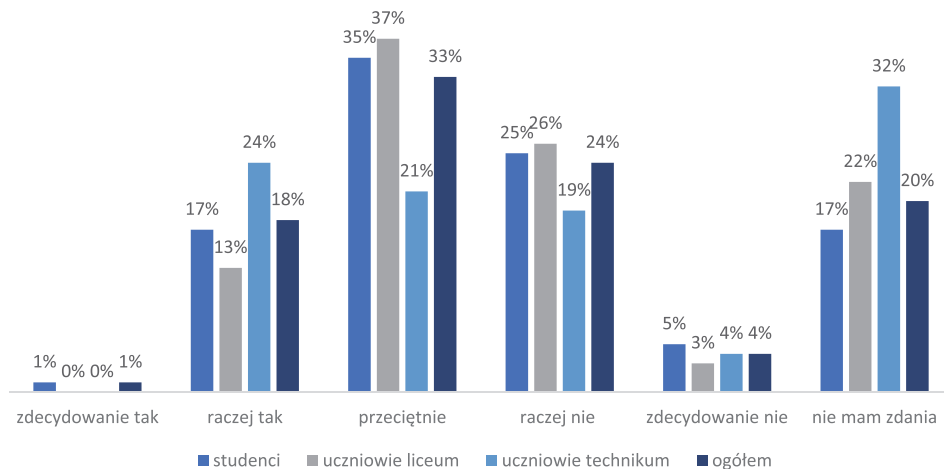
Źródło: opracowane własne na podstawie badań GANESA

na ten temat zaledwie 6% ankietowanych, co wynikać może z częstej obecności problematyki stosunków polsko-niemieckich w dyskursie publicznym lub sferze prywatnej. Zwraca uwagę krytyczna ocena nastawienia Polaków do zachodnich sąsiadów u ponad 40% respondentów, co również wskazywać może na negatywną obecność problematyki niemieckiej w polskim dyskursie publicznym, między innymi na propagandowe stosowanie w części mediów – zwłaszcza w ostatnich latach – tzw. karty niemieckiej². Tendencja negatywnej oceny nastawienia Polaków do Niemców jest silniejsza w grupie osób dysponujących prawdopodobnie (z racji bezwzględnej długości uczenia się oraz wyprofilowania studiów) większą wiedzą w badanym zakresie³.

² Nazywanej też „straszakiem niemieckim” – rozumianej jako socjotechniczne zastosowanie na ogół instrumentalnie dobranej problematyki niemieckiej w celu dyskredytacji przeciwnika polityczno-ideologicznego lub manipulacyjnej akredytacji własnej polityki.

³ Co ciekawe – ocena młodych respondentów biorących udział w ankiecie GANESY wydaje się zdecydowanie bardziej surowa od rezultatów badań przeprowadzanych przez renomowane podmioty badań opinii publicznej. Te wskazują, że „sympatia do Niemców wzrosła od 2020 roku z 42 do 50 proc., chociaż jest nadal niższa niż pod koniec ubiegłej dekady (2018: 56 proc.). Niechęć do sąsiada zza Odry zwiększyła się tylko nieznacznie (...) w Polsce z 13 do 15 proc.”. Zaznaczyć jednak należy, że w badaniu firmy Kantar udział wzięli respondenci w wieku do 75 lat, z różnym wykształceniem, z różnych regionów Polski. W badaniu przeprowadzonym od 14 do 22 lutego 2022 r. przez Kantar Public uczestniczyło po tysiąc respondentów w wieku 18–75 lat z obu krajów; <https://www.dw.com/pl/barometr-2022-asymetria-sympatii-miedzy-polakami-a-niemcami/a-62301822> [dostęp: 21.7.2022].

Wykres 10.3. Czy Niemcy lubią Polaków?

Źródło: opracowane własne na podstawie badań GANESA

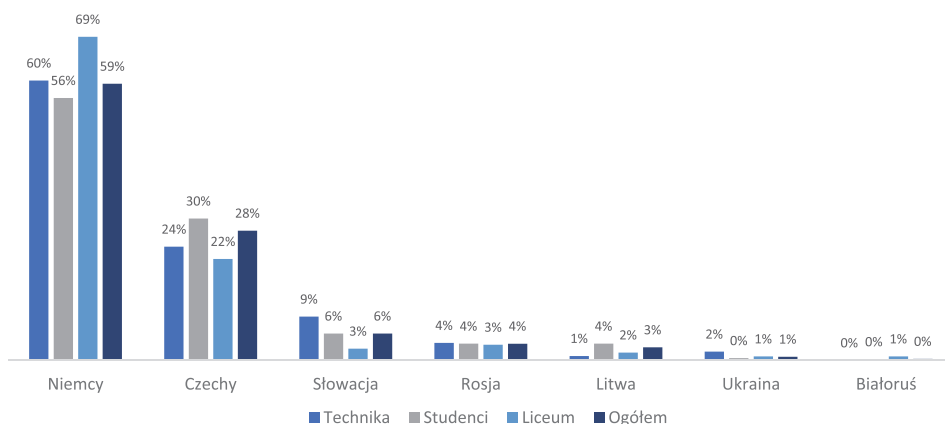
Skorelowane z poprzednim pytaniem „Czy Niemcy lubią Polaków?” dało wyniki częściowo zbliżone, aczkolwiek – większy odsetek respondentów (20%) udzielił odpowiedzi „nie mam zdania”.

Jako „pozytywny” lub „bardzo pozytywny” stosunek Niemców do Polaków określiło w sumie 19% respondentów – a więc 4 punkty procentowe więcej, niż w przypadku pytania o sympatię Polaków do Niemców. W porównaniu do poprzedniego pytania nie można tu zaobserwować wyraźnej dysproporcji pomiędzy uczniami szkół średnich a studentami – podobne zdanie ma porównywalny odsetek przedstawicieli obu grup wiekowych, aczkolwiek uczniowie technikum są tu o wiele bardziej optymistyczni (24%) od swoich rówieśników z liceum (13%). Jako neutralny określiło stosunek Niemców do Polaków 33% respondentów i jest to wynik o 5 punktów procentowych niższy, niż w poprzednim pytaniu.

Wyraźnie niższe wartości osiągają odpowiedzi określające stosunek Niemców do Polaków negatywnie – jest to 28% (wobec 41% w poprzednim pytaniu); ponadto odpowiedzi uczniów i studentów odbiegają od siebie tylko nieznacznie, choć i tu młodzież akademicka ocenia badaną relację o około 5 punktów procentowych gorzej. Wśród odpowiedzi „nie mam zdania” zwraca uwagę przewaga młodzieży szkół średnich – około 24% respondentów wobec około 16% w grupie młodzieży akademickiej. Różnica ta nie jest jednak zaskoczeniem i wynika najprawdopodobniej w dużej mierze z mniejszego doświadczenia życiowego i z bezwzględnej długości uczenia się.

Podsumowując dwa powyższe pytania, sformułować można następujący wniosek: młodzi polscy respondenci z wrocławskich szkół średnich i wyż-

Wykres 10.4. W którym z wymienionych krajów sąsiednich zamieszkał(a)byś lub studiował(a)byś najchętniej?

Źródło: opracowane własne na podstawie badań GANESA

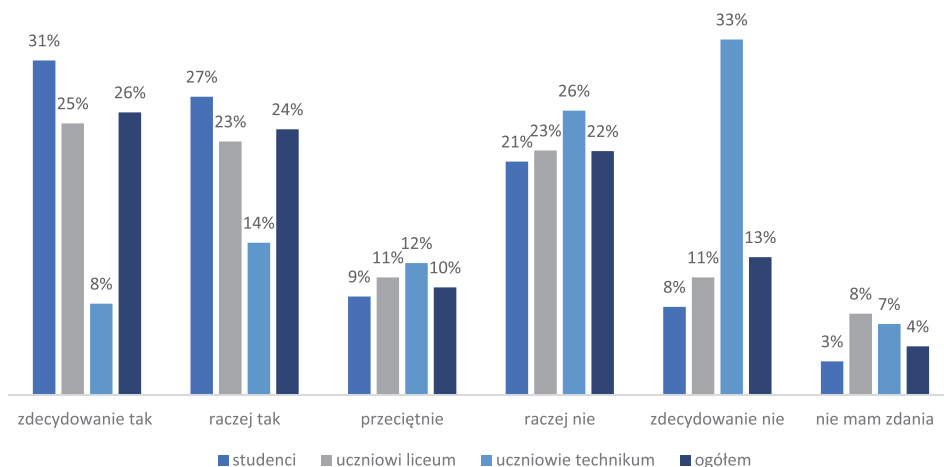
szych wyraźnie lepiej określają stosunek Niemców do Polaków, niż Polaków do Niemców. Ich zdaniem poziom sympatii Niemców do Polaków jest wyższy, a poziom antypatii – niższy niż w odwróconej relacji (analogicznie – poziom sympatii Polaków do Niemców jest niższy o 4 punkty procentowe, a poziom antypatii – wyższy o 13 punktów procentowych). W skrócie stwierdzić można, że według badanych w ankiecie GANESY uczniów i studentów wrocławskich szkół średnich i wyższych Niemcy bardziej lubią Polaków, niż Polacy Niemców.

Obok pytań o sympatię/antypatię w ankiecie zadano pytania badające odbiór znaczenia języka niemieckiego dla respondentów, także w kontekście ich potencjalnych planów edukacyjnych i zawodowych.

Wagę Niemiec jako atrakcyjnego dla Polaków kraju sąsiedniego oddają wyniki pytania „W którym z wymienionych krajów sąsiednich zamieszkał(a)byś lub studiował(a)byś najchętniej?”. Nasz zachodni sąsiad wygrywa tu ze zdecydowaną przewagą – 59%. Plasujące się na drugim miejscu Czechy wskazało 28% respondentów, pozostałe kraje osiągają wartości jednocyfrowe. Powyższe wyniki osiągają zbliżone wartości niezależnie od typu szkoły, stosunkowo najmniejszą dominację Niemiec („tylko” 56%) odnotować można w grupie studentów, co można tłumaczyć sprecyzowanymi już u niektórych respondentów (prawdopodobnie najstarszych) planami żywioymi.

Kolejne pytanie „Czy język niemiecki jest/może być przydatny w Twoich planach na dalszą edukację i/lub zawodową przyszłość?” nawiązywało do wspomnianych w poprzednim akapicie preferencji, a także badało subiektywne postrzeganie przydatności języka niemieckiego dla respondentów.

Wykres 10.5. Czy język niemiecki jest/może być przydatny w Twoich planach na dalszą edukację lub/i zawodową przyszłość?

Źródło: opracowane własne na podstawie badań GANESA

Wśród odpowiedzi na powyższe pytanie zwraca uwagę odbiegający od reszty grup wynik młodzieży z technikum. Tylko 22% uczniów tego typu szkół uznało, że język niemiecki „zdecydowanie tak” lub „raczej tak” będzie dla nich przydatny w kontekście przyszłych wyborów edukacyjnych i zawodowych, a 59% wybrało odpowiedzi „raczej nie” i „zdecydowanie nie”. Wśród uczniów liceum – a więc w podobnej grupie wiekowej – na przydatność niemieckiego wskazało 48% respondentów, a odpowiedzi negatywnej udzieliło 33% z nich. W grupie studentów odpowiedzi pozytywne osiągają wartość 59%, natomiast negatywne – 30%.

Powyższy wynik może wskazywać na to, że młodzież akademicka w większym stopniu ma świadomość potrzeby posługiwania się kilkoma językami obcymi, podczas gdy uczniowie szkół średnich mogą skłaniać się do bazowania na języku angielskim. Inną przyczyną może być fakt niekorzystnych dla dydaktyki języka niemieckiego zmian w otaczającym świecie – zarówno na poziomie globalnym czy kontynentalnym, jak i lokalnym (np. rozwój Internetu, otwarcie się anglojęzycznego rynku pracy dla Polaków po wejściu Polski do UE, preferowane drogi edukacji i rozwoju zawodowego, zmiany w polskim szkolnictwie zarówno na poziomie ogólnopolskim, jak i pojedynczych szkół). Studenci – z racji swojego wieku – mogą tym zmianom podlegać w mniejszym stopniu od uczniów szkół średnich.

Podsumowując aspekty przedstawione w powyższej analizie, stwierdzić można, że sąsiedztwo z Niemcami wydaje się fenomenem istotnym dla młodych ludzi uczących się we Wrocławiu. Przeważająca większość z nich ma

zdanie na temat stosunku Polaków do Niemców i Niemców do Polaków wynikające z osobistych doświadczeń, m.in. z osobistych kontaktów z rówieśnikami. Znaczna część respondentów wskazuje Niemcy jako sąsiedni kraj o potencjalnie najwyższej atrakcyjności w kontekście dalszej edukacji bądź życia zawodowego, a także określa znajomość języka niemieckiego jako istotną dla ich osobistego rozwoju.